Eva Maria Staal

Probeer het mortuarium

2020 Prometheus Amsterdam

Eerste druk 2007
Zevende druk 2020

© 2007, 2020 Eva Maria Staal
Omslagontwerp Roald Triebels
Illustratie omslag Michael Prince/Getty Images
Foto auteur Anita de Rover
Zetwerk Elgraphic
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4602 3

Hoofdstuk 1

Op mijn eerste werkdag geeft Jimmy Liu mij het boek van Sun Tzu, *The Art of War*. Het gaat over strategie. Sun Tzu was krijgsheer, tweeduizend jaar geleden. Ik ben er nog niet aan toe. Sun Tzu valt me lastig met antwoorden op vragen die me niet kwellen.

Ik ben al een poos met Martin als ik voor Jimmy ga werken. We wonen samen in de Aurorastraat, in Utrecht. Martin ontwerpt gerechtsgebouwen en ziekenhuizen. De laatste tijd heeft hij het steeds over trouwen. Ik weet niet zo goed of ik dat wil. Martin mag Jimmy Liu niet. Hij vindt hem te nichterig en te luid.

'Die man heeft nog nooit een school van binnen gezien, Eva Maria. Hij handelt in wapens zonder zich te schamen. Hij brengt je in gevaar. En laat je te hard werken.'

Ik breng er niets tegen in. Behalve dat ik niet wegga bij Jimmy. Hij ziet dingen in mij die ik niet zie, die niemand ziet. Ook Martin niet.

Elke week heeft Jimmy iets nieuws. Hij vertelt over wapens. Met sommige leer ik schieten. Hij weet alles over China, Afrika en Pakistan. Hij wijst naar acupressuurpunten, op mijn bovenarm: 'Als je hier drukt verdwijnt je dorst.'

Ik leer geldstromen te volgen, productielijnen te doorgronden. Ik leer wie onze afnemers zijn, waar we wel en niet leveren. Ik leer wat embargo's behelzen. Ik maak offertes, reageer op aanbestedingen. Ik zie wie onze wapens kopen. Ik begrijp de wereld beter dan vroeger.

Mijn hoofd duizelt van de informatie. 'Niet gezond,' vindt Martin. 'Zo moet het,' glimlacht Jimmy.

Hij vliegt, ik reis mee. In Karachi ontploft een auto onder ons hotelraam. In Harare loop ik voedselvergiftiging op. Ik haal mijn grootrijbewijs. Ik leer militaire lucht-, zee- en landkaarten lezen – en onthouden. Jimmy oefent doodlopende transporten met me en gesprekken met ambtenaren.

Het gaat goed. Jimmy is tevreden.

De discussie tussen Martin en mij over Jimmy wordt grimmig. Dan dwingt Martin mij te kiezen. Hij drijft me in het nauw. Dus vecht ik terug. Om niets; om een standpunt; om Jimmy.

De dag voor mijn verjaardag barst het. Martin pakt zijn spullen en vertrekt, wil mij niet meer. Het is herfst. Ik word ziek, eet niet meer. Jimmy komt naar Utrecht. Hij zet een blik kaviaar en een fles champagne op mijn aanrecht. Hij zegt: 'Who needs anybody anyway?'

Maanden later bezoeken we op een middag een voetbalwedstrijd in Beijing. Het is fris. We hebben goede zaken gedaan. Amsterdam wacht. Maar Jimmy wil nog even blijven.

Gansu Tianma speelt tegen Dalian Shide. Jimmy geeft niets om voetbal; hij begrijpt het niet. Hij juicht als ik juich, vloekt als ik vloek. Het Beijing Worker's Stadium is afgeladen. Zestigduizend Chinezen die nootjes en dumplings eten. In de rust haalt hij bier. Hij vraagt me de buitenspelval uit te leggen. Waarom doet hij zo zijn best voor me? Hij lacht. Hij legt zijn handen losjes op mijn schouders. Hij fluistert in mijn oor. Hij ruikt naar pinda's en tabak. Vraagt of ik een kind met hem wil.

Eén keer heb ik met Jimmy geslapen. Niet lang nadat Martin wegging. Mijn heupen bewogen eerst onwennig, toen soepel. We raakten zelfs bezweet. Maar Maria was daar niet bij. Die lag zich af te vragen waarom ze zich zo eenzaam voelde. Jimmy is er nooit op teruggekomen. Trouwens, hij heeft liever jongens.

We gaan wandelen. Jimmy vertelt over meneer en mevrouw Yang. Die zijn gevlucht uit Beijing, vier maanden terug. Meneer Yang

moest naar een heropvoedingskamp, wegens subversief gedrag. Wie een heropvoedingskamp levend uit komt, is hoe dan ook dood. Dan beter een bootreis naar Nederland van achtentwintig dagen in een kartonnen doos.

Alles moest snel. De baby mocht niet mee. Het meisje bleef bij haar grootmoeder. Oma kreeg drie maanden lang elke dag bezoek. Vier politieagenten schreeuwden steeds: 'Waar is uw zoon? Waar is uw schoondochter? Hoe heeft u hen geholpen?' Oma ging dood. De baby kwam in een weeshuis.

Een kennis van Jimmy weet welk weeshuis. Hij wil het Jimmy wel vertellen. Maar eerst heeft hij geweren nodig. NDM-86's, de Chinese versie van de Dragunov kaliber 7.62 x 54 R. Dertig stuks. Jimmy zegt dat we de wapens vanavond om twaalf uur moeten afleveren in het noordwesten van de stad, bij Zizhuyuan Park. Daar is weinig politie. We hoeven niet zelf naar het weeshuis; de baby wordt geruild door een kennis van Jimmy's kennis.

Daarna zullen Jimmy en ik vadertje en moedertje spelen. 'Vader en moeder op vakantiereis naar Nederland.' Morgenavond om zes uur vliegen we naar Zürich. Dan naar Zestienhoven.

Jimmy geeft me visa en valse Chinese paspoorten. En een foto van een baby met spleetogen. Ze heet Su Sisi Yang. Maar haar achternaam is vanaf nu Liu. Net als die van mij: Eva Maria Staal *and further* Liu.

'Het kon niet anders, Maria.'

'Zolang we maar in gemeenschap van jouw talloze goederen zijn getrouwd.'

Hij lacht niet. Ik schrik. Ik heb Jimmy nog nooit bang gezien.

Ik loods de gehuurde bestelbus langs fietsers, taxi's en vrachtwagens. Achterin staat een kist met ongeassembleerde NDM's. Naast een pak luiers en andere babyspullen. Ik weet niets van baby's. Jimmy heeft vanmiddag zijn moeder gebeld. Zij wist waar we alles konden krijgen. Ze vraagt nooit verder.

Het is half twaalf, droog weer. Overal neonlicht en claxons. Jim-

my heeft me een Glock gegeven. Een Glock 22C, *Safe Action System,* kaliber .40, goede, lage grip. Zelf heeft hij zijn revolver, een Arminius HW 357 T, *double action*, kaliber .357 Magnum. Effectief zonder franje.

Hij zegt: 'Als je in China met dertig sniper rifles wordt gepakt, kun je het beste alles wat beweegt meteen overhoopschieten.'

Iedereen zou iemand als Jimmy moeten hebben. Naast hem lijk je zelf heilig.

We passeren de dierentuin en slaan rechts af. Jimmy zoekt de afgesproken plek. Dat is een weg achter het park. Hij zegt dat ik de lichten moet doven.

We wachten. Brandende sigaretten, aan de overkant. Vier. Ik denk: waar staat hun auto? Sjouwen ze straks die kist over straat?

Jimmy stapt uit. Er wordt beleefd gebogen, gelachen. Een van hen draagt een sporttas. Ik klim uit de wagen en loop om. Jimmy stelt mij voor. De man geeft mij de tas. Hij gebaart naar de rits. Er ligt een kind achter de rits. Het is in kranten gewikkeld. Het slaapt of is verdoofd. Het heeft veel haar. Su Sisi zou een geboortevlek in haar hals moeten hebben. En rechts een kromme pink. Het is donker, ik kan niks checken.

De vier zijn met Jimmy achterom gelopen. De laadklep gaat open. Iedereen klimt naar binnen. Ze inspecteren de NMD's. Ik sta enigszins ontredderd met de baby naast het bijrijdersportier.

Dan hoor ik een doffe klap, een schreeuw, geritsel. De laadklep sluit met een bons. Instinctief doe ik een stap opzij. De bestelbus wordt gestart en trekt gierend op. De zijspiegel raakt me en ik klap tegen het asfalt. De tas maakt een schuiver. Ik rol om en grijp de hengsels. Ik lig op de grond met de tas tegen me aan geklemd. Su slaapt door. In de verte verdwijnt onze bus.

De stilte is oorverdovend als ik Jimmy zie opkrabbelen. Te midden van luiers, kleertjes, zuigflessen en gedeukte blikken babyvoeding. Hij scheldt en vloekt. Noemt zichzelf een amateur, mij een koe. Dat ik godverdomme de sleutels in het contact laat zitten!

Ik kruip naar hem toe, met de tas. Ik vraag hem of het niet

vreemd is dat die baby zo door alles heen blijft slapen. We zitten midden op de weg. Jimmy met een geladen revolver in zijn hand. Ik met een beurse schouder. We kijken samen in de tas. We zoeken een geboortevlek en een kromme pink. Die vinden we niet. Wel iets anders, bij nadere inspectie. Een piemel.

Vanuit Jimmy's hotelkamer ruil ik ons vliegticket voor een open retour. Dat geeft tijd. Waar moeten we in godsnaam beginnen? Jimmy heeft geen adres van de kennis. Het contact ging nooit van Jimmy uit. Misschien kan iemand in de straat waar de oma van Su Sisi woonde, ons verder helpen. En van wie is het jongetje dat nu in het hotelbed ligt te slapen? Wat moeten we met hem?

Ik noem hem Dopey. Terwijl Jimmy belt, geef ik Dopey de fles. Daarna maak ik snapshots van ons nieuwe zoontje. Voor op mijn bureau, in Amsterdam.

Het is half twee. Jimmy zegt: 'Ik moet nu slapen, Maria.' Ik draai me om. Hij is niet zichzelf. Ik vraag niet verder.

Negen uur 's ochtends. Dopey lacht, huilt, drinkt of slaapt. Mijn rolletje is vol. Ik laat het ontwikkelen twee straten verder. De baby rust in een draagzak op mijn buik. Jimmy gaat niet mee. Hij heeft nog zaken te regelen.

'Houd dat pistool bij de hand, Maria, ik gaf het niet voor niets.'

Dat snap ik niet. Dat pistool was toch voor als we politie tegenkwamen?

'Neem nou maar mee,' zegt hij korzelig.

Ik ga op weg naar de fotoshop. De mensen wijzen. Een Europese vrouw met een Chinese baby voor haar buik. Baby's blijven hier binnen. Lachend staan ze om ons heen. Ik lach terug. Als ze Dopey hebben bewonderd, slenter ik verder.

Een Chinese man en een vrouw, beiden in Mao-tenue, steken de straat over. Ze lopen snel op ons toe. Ze glimlachen. Het mes van de man snijdt in één veeg de banden van de draagzak door. De vrouw vangt Dopey op en samen hollen ze weg.

Ik sta verstijfd. Ik hoor hoe Dopey begint te krijsen, nog voor ze de hoek om zijn. Ik ga pas rennen als het te laat is. Aan het pistool denk ik geen seconde.

Ik kan niet stoppen met huilen. Jimmy bestelt thee. Hij zegt: 'Die jongen is nu waarschijnlijk gewoon thuis. De bende gebruikte hem gisteren als ruilmiddel, en heeft hem vandaag weer teruggestolen.'

Moet ik dat geloven? Jimmy knikt. Het overkomt westerlingen die illegaal willen adopteren ook. Ze betalen duizenden dollars, ontvangen hun baby en binnen een week zijn ze dollars en kind kwijt. Ik zeg dat hij het had moeten vertellen. Hij haalt zijn schouders op: 'Misschien. Ik wilde je niet ongerust maken.'

Arme Dopey. Het fotorolletje zit nog in mijn zak.

We besluiten naar de straat te gaan waar de oma van Su Sisi heeft gewoond.

Het verhuurbedrijf wil alleen nog voor veel geld een auto aan ons meegeven.

Het laatste stukje lopen we. Over een smerige markt. Eenden, bij de strot aan elkaar gebonden, een ton vol kikkers die slijmend rondkruipen, vissen, slangen. Er sijpelt angstpis uit elke mand. De steeg die we in slaan loopt dood. Niemand herkent Su Sisi van de foto. Niemand weet wie haar grootmoeder was. Of ze durven het niet te zeggen.

Jimmy wordt kwaad. Met de politie wil en kan hij hier helemaal niets ritselen.

'Godverdomme Maria, de hele wereld is bang of slecht.'

Tot de hele wereld rekent hij zichzelf en mij nooit. Dan zegt hij dat hij het zat is.

'We doen het anders, Maria. Ik ga naar Quan Je De, meteen vanavond nog.'

Quan Je De is een restaurant vlak bij Tian Anmen. Heel Beijing komt er. Het heeft binnen een 'tweede deur', achter een gordijn. Die zit op slot. Soms, voor een enkeling, gaat hij open. Lee Mon is

iemand voor wie die deur opengaat. Shing Kwan is ook zo iemand. En Wo Sun Yee.

Ze zijn Tai Lo's, triadebazen, die graag onderling nog even natafelen. De gesprekken gaan meestal over heroïne. Of wapens. Al jaren lonken ze naar Jimmy.

Thuis vergeet ik weleens wie Jimmy is. De regeringsleiders en opdrachtgevers met wie hij onderhandelt, zien een andere man dan ik. Voor hen is hij een strateeg. Een meester. Een moderne Sun Tzu. Een man die veel meer kan dan wapens verkopen. Onopvallend, bescheiden. Vlak vóór de flits stapt hij uit hun foto. Vanavond gaat hij door de deur. Hun deur. De bazen zullen eerst blij zijn hem te zien. Hij komt echter niet om iets te geven, maar om iets te vragen. Hij moet geweten hebben dat het hierop uit zou draaien. Daarom was hij zo stil.

Het is tien uur, donker. In onze hotellounge is het rustig. Hij klopt op het doosje cigarillo's in de binnenzak van zijn blazer.

'Maria, zie ik er goed uit? Wacht jij hier op me?'

Ik lees. Sun Tzu's *The Art of War*.

'*Streef naar vormloosheid. Wees zo mysterieus mogelijk en streef naar onpeilbaarheid. Zo kun je het lot van je tegenstander bepalen.*'

Ik probeer geen klok te zien, ik probeer te proeven wat er in mijn glas zit. En ik lees.

'*Als je niet wilt vechten, observeer dan je tegenstander, zet hem aan tot actie en ontdek zo zijn denkpatroon.*'

Jimmy is nu twee uur weg. Ik loop de lobby rond, strek armen en rug.

'Als ik om twaalf uur niet terug ben, neem je het eerste het beste vliegtuig naar Zürich,' heeft hij gezegd.

Zeven over twaalf. Op mijn horloge zelfs tien over twaalf.

Dan loopt hij de draaideur binnen met een air alsof hij een troep wolven van hun snijtanden heeft beroofd. Ik glimlach.

De volgende middag wordt Su Sisi gebracht. Een baby waar zelfs Jimmy vrolijk van wordt. We nemen meteen een taxi naar het vliegveld. De vlucht vertrekt om half drie naar Zürich en Jimmy zegt dat ik daarna zonder hem doorvlieg naar Rotterdam. Hij moet iets regelen.

'Hoe erg is het?' vraag ik, nu pas.

Hij zegt dat het meevalt. Deze keer. Zegt dat zijn eigen marktwaarde hem verbaasde. Wo Sun Yee vond het een eer hem te mogen helpen. No strings attached. Een kleine tegemoetkoming in de kosten, verder niets.

Het is zonnig weer. Su slaapt in een nieuwe draagzak. Ik leg mijn hoofd tegen het portierraam en sluit mijn ogen. Misschien kom ik op Zestienhoven Martin wel tegen. Ik zie zijn verwarring voor me: een Chinees kind?

Natuurlijk vertelt hij me dan dat hij naar Duitsland gaat, of Zwitserland, om een stadion te bezichtigen, samen met een architect. Dan zal ik zeggen: 'Leuk.' Daarna vraagt hij vast hoe het met Jimmy is. Ik weer: 'Goed.' Ik ga hem niet helpen de echte vraag te stellen die op zijn lippen ligt.

Ik zeg dat ik moet gaan. Vervolgens zal ik hem een prettige reis wensen. Hij mij ook. Dan lopen we door. Misschien draait hij zich nog één keer om. Dat kan mijn rug niet zien.

Ik bereik de aankomsthal. De heer en mevrouw Yang wachten. Zij slaat haar handen voor haar mond. Ik til Su Sisi op, hoog boven mijn hoofd.

De werkelijkheid

Iemand zei dat verhuizen niets anders is dan alles in dozen doen. Gewoon zonder kijken opruimen: van boven naar beneden, van hoog naar laag: oppakken en in dozen doen. Daarom begin ik onder de sneeuw op het dak, op zolder.

Twee weken geleden, met kerst, liet onze dochter Nella Tobias uit, zonder jas, alsof het lente was. Martin en ik liepen even met haar mee. 'Je wordt grijs,' zei ik tegen hem.

Vanmorgen voelde ik dat het weer was omgeslagen, dat het had gesneeuwd. Niet dat het voorspeld was, of door mij gedroomd, en de gordijnen waren nog dicht, maar ik wist het meteen. Nella propte de broekspijpen van haar pyjama in haar kaplaarzen en rende, met de ruwharige teckel, de tuin in.

De videocamera kan ik nooit vinden. Als ik hem wel vind is het bandje vol of de accu leeg en ben ik de enige en de laatste die de voorstelling ziet: Nella die sneeuwballen maakt tussen twee ovenwanten (handschoenen onvindbaar, nog niet eerder nodig gehad), Tobias, die met zijn voorpootjes sneeuw opgooit en ophapt (vastgevroren klonters rond kaken en oksels, steeds meer, steeds vaster – straks, binnen, valt hij in slaap en wordt hij wakker in een vochtige mand, die nog meer naar hem ruikt dan anders).

Ik riep Martin om óók te kijken, en dat deed hij wel, maar niet lang genoeg om vertederd te raken, omdat hij tegelijkertijd in zijn thee blies. Na vijf seconden liep hij al weg, omdat hij zag dat hij zijn ruiten nog moest schrappen.